

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: DR. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik
minden héten egyszer
szombaton, egy íven.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: DEBRECEN, KOLLÉGIUM
Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Előfizetési ár
egész évre 10 arany korona
félévre . . . 5 arany korona
Egyes szám ára 25 arany fillér

Jus resistendi.

(Válaszfele Kun Béla méltóságos úrnak.)

Többször figyelmesen átolvastam az jus resistendi-ről írott vezércikket, de igazán megvallom, nem elégitett ki. Nem mintha az abban kifejtett jogi álláspont talán az igazságnak meg nem felelne, hanem azért, mert attól félek, hogy az állammal való összevegyítés állapotából kifolyólag, a kapott pillanatnyi előnyök fejében, a 95,000—1924. és sfb. számú rendeletekhez hasonlóan még több ilyesféle karácsonyi és újévi ajándékokat kaphatunk.

Hogy egyházunk közjogi helyzetét mennyiben sértik ezek a rendeletek; hogy mi az a jog; arról én beszélni nem vagyok illetékes. Ez a jogászokra tartozik. Én csak annyit látok az életből, pl. a trianoni szerződésből, hogy a jog az erősebb fél kezében van. Az állam is erősebb közület, mint az egyház s így az állam, ha úgy akarja, vagy ha érdekei úgy követelik, a maga akaratát ráerőszakolhatja az egyházra, még ha az egyházi állásfoglalás akármilyen szilárdan és plauzibilisen van is megindokolva, miként ezt az erdélyi református egyház helyzete igazolja, ahol az erdélyi püspök és igazgatótanács minden követ megmozdítanak a református iskolák érdekében, de mint látjuk, eredmény nélkül. Mi azonban Magyarországon vagyunk; mi abban a meggyőződésben vagyunk, hogy a Kultuskormányzat feladata az egyház és iskola érdekeinek előmozdítása. Mi úgy képzeljük a dolgot, hogy a mindenkor közoktatásügyi miniszter úr felüláll pártokon, egyházakon és a maga súlyánál, tehetségénél, tekintélyénél fogva közbelép, ha pl. a különböző vallásfelekezetek közt súrlódás merül fel; vagy ha úgy látja, hogy a református egyházépítő munkát megrontja és békétlenséget okoz egy falusi jegyző és ha még oly buzgó katolikus ember is ez, rajta van, hogy az ilyen félretétessék az útból. De személyes tapasztalatom is, hogy a Hold-utcai palotában jóindulattal viseltetnek a református egyház iránt. Több méltóságos úrral tanácskoztam ott a közelmúlt napokban

egyházi dolgainkban s az egyik a Miniszterium álláspontját ezen szavakkal szögezte le: „Világért se gondolja kérem, mintha mi a református Egyházzal rossz viszonyba akarnánk kerülni”.

Mindebből az következik, hogy ellenállásról beszélni, még az ilyen súlyos nyugdíjjáru-lékok kirovása alkalmával is, felesleges dolog. Itt csak helyzetünk feltárására van szükség és a miniszterium belátó bölcsességére. A helyzet pedig az, hogy iskoláinkat a legtöbb esetben pusztán a magunk anyagi erejéből állítottuk fel; hogy ezekben a tanítás kifogástalan; hogy az 1924. évi konventi jegyzőkönyv 92-ik oldalának 3-ik bekezdése szerint a sok ezernyi református népiskola közül csak egy nem ütötte meg a mértéket; hogy ezeknek a népiskoláknak nemzetépítő nagy misszióját még maguk a legkatholikusabb irodalomtörténeti írók is elismerik; hogy nincs egy olyan kormányzati ág, mely olyan támogatásban részesülne kívül álló tényezők részéről, mint a közoktatásügyi tárca az egyházak részéről; hogy csak a mi két tanító iskolánkat véve tekintetbe, az 1914. évi 1178 korona 95 fillér egyházi adóból 817 korona 99 fillért foglalt le az iskola személyi és dologi kiadása, tehát 69%-ot; hogy szóval a magyar református egyház összes erőinek majdnem háromnegyed részét áldozza fel a kultúra oltárán. Ez már a teljesíthetőség leg-szélső határa.

Nem tartozik a dolog lényegére, hogy a szanalás kapcsán a pénzügyminiszter úr az oláhok által igényelt 18 millió aranykorona tanítói nyugdíjrészesedést akarja-e kifizetni, vagy pedig magyar nyugdíjakat akar-e fizetni, csak az a fontos, hogy a magyar református gyülekezetek jó része államsegélyes, kongruás egyház. Ha a református egyház Kecskemétekből, Kiskunhalasokból, Debrecenekből állana, akkor valahogy megfelelnénk tán a havi 13 koronás járulékoknak is; de mikor nagyszámban vannak a 4-ik osztályos kongruás egyházak; de mikor a háború és lehetetlen helyzetek miatt minden rozoga és megújításra vár; amikor a

pénztár üres ; mikor hivatalos tartozásainknak nem tudunk eleget tenni ; mikor díjlevélharcok folynak ; mikor a kisebb egyházakban alig van tehetősebb ember (nálam is 250 adózó közül 120-nak egy talpalatnyi földje sincs ; 2 van, kinek 50 holdon felül van a vagyona, jórészen 1—5—10 holdas földművesek a többiek is), amikor az egyház a múlt évről 249 aranykoronával tartozik nekem és nem merem még csak kérni sem ; amikor leróttuk már a vagyonsváltást, a kényszerkölesönt, tömérdek pénzünk benne fekszik a hadi kötvényben : akkor ráadásul nyakunkba szakad egy forró zuhany.

Hiba minden esetre történt valahol, de korántsem ott, hogy népünket elszoktassuk az áldozatkészségtől, mert népünk most is meghozza az áldozatot, de csak olyan dolgokra, melyeknek szükségességét közvetlenül érzi ; hanem igenis ott, hogy ez az újabb teher váratlanul ért bennünket. Azt tudtuk, hogy tanítói nyugdíjat fizetnünk kell, számítottunk is évi 24 koronára, de 156 koronára nem és ilyen hamar, minden előkészítés nélkül nem.

Éppen azért én nem teszek le arról a reményemről, hogy a pénzügyi-, és a közoktatásügyi miniszter urak, méltányolva egyházunknak, különösen a szegényebb gyülekezeteknek nyomorúságos állapotát, iskoláinknak magasztos hivatását, el fognak menni az engedékenység határáig és egyházi vezető embereinkkel megtalálják a teljes megelégedés kulcsát.

Körösszegapáti. 1925 január 20.

Kosdy János.

Tárca

Nagy beteg a szolgád!

Irtta : Kesztyüsné Balog Margit.

Világot teremtő hatalmas Úr-Isten,
Hogyha kitekintek a csillagos égre,
Bar a Végán túl már nem láthatok soha.
Elámúlva nézek a végtelenségre.
Egyik fényes pontja a göncölszekérnek
Csudálatos voltod hirdeti harsogva,
Ott egy álló csillag ; nagyobb, mint a földünk.
Az ürbe szegezve ki tartja, ki fogja ?
Nines saját forgása, pálya sincs kimerve
Számára és mégis kacagva világol,
Regél csöndes estén egy fölöttünk élő.
Gondviselő, édes, szent, fő-valóságról.
Szólhatok-e Hozzad kormányzó magasság
En, a parányi föld még kisebb lakója ?
Fölérhet-e Téged egek egeibe
Rebegő ajkamnak elenyésző szója ?
Ha így gondolkozom, mérve a világot,
Megrettenek sirón, imádkozni félek,
De a másik percben új eszme villan fel :
Vajon ki sugja meg költöző fecskének,
Hogy eljött már nekik az indulás napja ?

Nem tegnap, nem holnap, ma kell útra kelni !
Az az álló csillag, ez a kicsiny madár
Kézen fogva el kezd Istenhez vezetni.
Szárnyra-kelt lélekkel, ujjongva dicsérem :
En hiszek, én hiszek, van felettem jóság !
Szólni is merek már : irgalmas szemekkel
Nézz le az egedből ; nagy beteg a szolgád ...
A vén paróchián lehalkult a szoltár,
Csöndes magányában jajszó kél, elhagyott.
Látod-e vergődni kegyelmes, jó Atyám
Halálsápadt arccal a bibliás papot ?
Árva lett a templom, üres a katedra.
Zizegő palástját por lepi szürkére,
A kopott szentírás összecusukva hever,
Könnyem hull fekete, papi fővegére.
Valamikor sas volt, a levegőt szelte,
Fellegekbe vágyott, imával ostromolt,
Jaj, az évek sulya meghajtotta vállát
És keresztet alatt im' a porba omolt.
S míg az Édesapám ágya mellett állok,
A lelkeim térdre hull, imádkozva borul
Trónod számolyához. Lenyujtod-e kezed,
Könyörül-sz-e rajtunk, segítsz-e, mondd, Nagy-Úr ?
Kérlek, esdve kérlek ... Döngetem kapudat,
Záradon véresre verem a kezemet !
Azután ... — könnyözön mossa az arcomat,
Küszöbre nyugtatom alázott fejemet,
Szó nélkül, hallgatag szívemet kitéárom,
Te olvasol benne, betűjét ismered,
Néma már az ajkam, a vérhajtó kis szív,
Jó s rossznak forrása : az beszéljen Veled !
Hisz Te vagy az élet-halál örök Ura,
Világot teremtő, földfeletti Jóság ...
Gondviselő Atyám hajsd hozzám füledet,
Vedd siró panaszsom : nagy beteg a szolgád !

Egyház

Egyházi ének—zene.

A „le Christianisme“ c. francia egyházi lap valamelyik 1923-iki számában érdekes körkérdést vetett fel az istentiszteletek látogatásában észlelhető hanyatlás okaira vonatkozólag. Talán a körülményeknek néhol meglepő azonosságánál fogva, nem lesz fölösleges megismerkednünk a kérdés néhány pontjával, meg a beérkezett válaszok közül a legjellemzőbbekkel.

„Mik az okai az istentiszteletek látogatottságában észlelhető hanyatlásnak? — Vajjon az istentiszteleti helynek, pláne az éneknek, zenének javításával orvosolható-e a baj? — A predikáció legyen-e rövidebb? Jó-e, ha a lelkész olvassa a predikációt? Meddig tartson egy beszéd, 20—15—10 percig? A predikációk neme, természete, hangja lett-e népszerűtlen?“

„Sokkal többen jönnének a templomba, ha a beszédek sajtó, vagy falragaszok útján kihirdetnék. A beszéd és a szertartás hosszú. — Van-e hanyatlás, kivéve az ünnepnapokat és azon alkalmakat, amikor valami „attrak-

ció" (!) van. — A hanyatlásnak egyik oka a vegyes házasságok. — Az éneklés elégtelen és lassú! — Föltétlenül szükségesnek tartom az éneklés javítását, különösen a tehetségtelen orgonisták lehetlenné tételét! — A templomok legyenek szépen gondozva; minden *renddel és méltósággal* történjék! Állítsunk egyházi énekkarokat, amelyek inkább többször és kevesebb verset énekeljenek!"

Egy adott esetből kifolyólag maga Doumergue is hozzászól a dolog énekes részéhez, s kikel az ellen, hogy egy református templom „elsősorú hegedűművészt” hívott meg egy hazafias ünnepség alkalmával, amelyen a hatóságok túlnyomólag katolikus képviselői voltak jelen. „Itt vannak a mi nagyszerű zsoltáraink, sehol a világon nem hallani egyebütt. (Csak református templomban t. i.) Inkább ilyeneket énekeltek volna; hegedűművészt akárhol hallhatnak. De a zsoltárok szövegét, zenéjét is megváltoztatták, mely utóbbi lassú, vontatott, *allató dal lett*”.

Tehát még Franciaországban is? Hát nálunk? Ez az ének legtöbbit az unalomig lassú, vontatott, örömtelen. Amiből nem következik az, hogy egyszersmind méltóságteljes is! Gyülekezeteink körében néhol mintha az a felfogás lenne uralkodó — hogy miért? az most nem kérdés —, miszerint a református keresztyén istentisztelet valami végtelenül komor, — úgy külsőleg, mint a lelket tekintve, feszes, vasárnapi köntöst igénylő, talán bizonyos demonstratív jelleggel bíró, ünnepélyes, sziklakemény léptekkel haladó olyan cselekmény, amely, ha nem is azonos a zordság fogalmával, de semmiesetre sem öleli fel az örömteljes lendület képzetét, még kevésbé a *tényét*! Ez az öntudatra nem jutott, de lappangásában észrevehető felfogás különösen az éneklésben nyilatkozik. Figyeljünk meg egyes alakokat! Milyen rosszul titkolt gyönyörűséggel vetik bele magukat egy-egy ének dagadó hullámaiba; mint időznek, kalandoznak el minden egyes hangjegy, illetőleg szótag nagy lehetőségeinek határain belül és — kívül; s midőn az énekszerző jóvólta valamelyik egyvonásos d-, e-, vagy pláne f-lez segíti őket, akkor annyi buzgósággal tartják megszállva, mintha sohasem akarnának feladni ezt, a küzdelmek árán szerzett pozíciót. És ez nemcsak falusi szokás; a fővárosban is megfigyelheti az, akit az ilyesmi érdekel. Az ilyen, gégegyakorlatokkal s más hasznos izommunkáival párosult énektevékenység főleg az egyszerű emberek sajátsága; hiszen az „intelligencia” nem nagyon töri magát; „hadd énekeljen csak a nép!”

Nincs semmi szárnyalás, semmi lélek az ilyen éneklésben. Mintha nem „fiak”, hanem robotosok mondanák kényszerűségből. Buddhista, vagy mohamedán templomban helyén-

való lehetne, nálunk azonban indokolatlan. Gondoljunk csupán egy néhányra a sok szép, emelkedett szövegű és dallamú énekünk közül! „Mint a szép hives, — Áldjátok az Úr nevét, — Jézus, ki a sírban valál!” Lehet-e ezeket s még egy csomó hozzájuk hasonlót másképp énekelni, mint lendülettel, örömmel, szívesen? Mert a mostani éneklésünk abba a gyanúba keverhet bennünket, hogy nem tudjuk, nem értjük és nem érezzük át azt, amit énekelünk. Különbömben már a zsoltáriró megadja a metronom jelzést énekeink tempójához, mondván: énekeljétek *vigan!* Ezt a használati utasítást megtartva, ugyanannyi idő alatt legalább még egyszereznyi verset lehetne énekelnünk, — bizonyára lelki haszonnal. Ne felejtjük el végül, hogy a szekták ösmerik az ének hatalmát, tudnak és szeretnek énekelni „*vigan*” — „*új éneket!*”

A templomi zenéről szólva, szeretnék a leglaikusabb formában néhány jó tanácsot adni.

Az orgonistának tudnia kellene az összhangzattant és az ellenponttant, még pedig azért, mert a legegyszerűbb előjáték, átmenet, közjáték már zeneszerzői tevékenység!

De ha az ellenponttan tudását a legkülönbözőbb érvekkel lealkudjuk is, az összhangzattan tudása elengedhetetlen.

A tapasztalat szerint orgonistáink egy része sem az egyiket, sem a másikat nem tudja és pedig valószínűleg azért, mivel — nem tanulta! Akik pedig nem tanulták meg *akkor*, azok most csak a legnagyobb buzgalom és fáradság árán tudnák pótolni valamennyire a hiányt. De hátha nem tudják pótolni!? Ha a zenei ihletet és utánpótlást onnan kénytelenek beszerezni, ahol épen találják?! Akinek körülményei tehát az elmulasztott önképzés pótlását nem engedik meg, — akinek a tanulás-hoz nincs ideje; ha nem tud a gyülekezetnek valami „jó ajándékot” adni, ne adjon semmit! Tanulja meg lejátszani a primitív négyszólamú tételt, de egyéni akcióktól, az improvizálás mezején való félelmetes elkalandozásoktól kímélje meg magát, lelkészét, gyülekezetét! Inkább semmi preludium, minimális közjáték, mint az idétlen kacérkodás akármelyik profán dallammal, az is zeneileg lehetetlenül feltálatva. Higygyék meg, az evangéliomi intés: „ne tudja a te balkezed, mit cselekszik a jobb” — nem az orgonajátékra vonatkozik!

Egynémely templomból hátran ki lehetne hordatni az orgonát, mivel sem nem vezet, sem nem kísér, legfeljebb: *gátol!* És ezt annyival inkább is meg lehetne tenni, mivel kántoraink nagyrésze *egészséges, szép énekhanggal* van megáldva, amelynek orgonamentes hallgatása úgy a lelkészre, mint gyülekezetére felemelőleg, sőt inspirálólag hat! Természetesen vannak a kész, kiművelt orgonisták mellett olyanok.

akik a mulasztottakat becsületes munkával pótolni akarják. Minden tiszteletünk illesse őket!

Egyáltalán gyülekezeti istentiszteletünk keretén belül az orgonajáték legyen „diszkrét”, nem feltűnésre vágyó, magát és orgonáját fitogtató cselekmény; maradjon meg határai között: kísérjen, illetve vezessen, hézagot töltsön az egyes részek között, de ne gátoljon, az időt ne töltsse, az áhitatot ne rontsa tudatlansággal és profán hangulatok becsempészésével. Más dolog természetesen, ha valahol hivatásos zenész, pl. hangversenyművész az orgonista; (pl. a genfi székesegyház, budapesti Kálvin-téri templom). Ezeket örömmel hallgatjuk, még ha hosszadalmasok is!

N. L.

Közélet

Nyílt levél

Dr. Révész Imre egyházkerületi főjegyző úrhoz.

Szíven őszinte bizalmával írom e sorokat, tisztán közügyben, minden személyi vonatkozás nélkül, — ne essék zokon az őszinteség.

Lapunk legközelebbi számában, a ker. jegyzőkönyv késlekedése miatt mentegetőzik, nyomdai okokból. Elhiszem, lehetnek türelmetlenek, valamely érdekből, de én már régebben gondolkodom azon, van-e abból valamelyes haszna akár egyházi közügyünknek, akár személyeknek, hogy olyan nagy terjedelemben, olyan nagy költséggel, minden csip-csup dolgot kinyomatunk, megfizetünk? Egy idő óta az is divatba jött, hogy bizonyos konventi végzések, kerületen és megyén, újra tárgyalás és kinyomatás alá jönnek. Paragrafus alá tartozó dolgok, melyeket csak rá kell húzni az illető kaptafára s annak az egy egyénnek, vagy egyháznak érdeke, mily tanúságot és életvezető utat mutatnak, hogy raktározni kell jegyzőkönyvekben a por és pókháló számára. Valamikor Rákosi Jenő csiklandozta meg az Akadémiát, hogy többet dolgoznak a padlás számára, mint az élet hasznára s a tekintetes Akadémia észre is vette magát. Hát igazán, nem lenne okosabb, ha azoknak a száz és ezer jegyzőkönyvi lapoknak költségét az élet számára gyümölcsöző értékül helyeznénk el, érdekes és olcsó népies füzetekben — mint az úgy lekicsinyelt szektáriusok cselekszik —, amint Böszörményi Jenő is felemlíti a maguk egyházmegyéje 1500 oldalas jegyzőkönyveiről. A mi egyházmegyénk már a háborús évek óta elhagyta a jegyzőkönyv kinyomatását s csodálatos, a föld tovább forog. Sőt tovább forogna akkor is, ha évenként csak egy gyűlést tartanánk s az időközi sürgős dolgokat végeznék az arra szervezett tanács. Az élet minden téren megfelelő eszközökkel dolgozik, hogy élethasznót termeljen s egy fillért

se szabadna oda helyezni, hol termelő ereje nincs. Ez a nagyélet törvénye.

Aztán — a budapesti „Egyházi Értesítő”-ben olvastam a debreceni Vasárnapból egy kis kóstolót a Főjegyző úr lelke háborgásának bizonyosságául, a debreceni egyházi állapotok felett. Hát bizony siralmas dolgok azok! Én már több, mint 50 év óta figyelem azokat az állapotokat —, általában a többi alföldi nagy egyházaink magyar lelki életét s azt állapítottam meg, hogy Debrecen főként a nagy hangra utazó politika fojtogatta. Országosan így vagyunk vele. Szeretjük a szomszéd porta gazosát tisztogatni, a magunkén pedig gyűl a szemét. Csütörtököt mondott az egyetemre hozott nagy anyagi és erkölcsi áldozatunk is, — főként lelkészképzésünket illetőleg. Úgy gondoltuk — jómagam is —, hogy elméleti tudásban, gyakorlati arravalóságban rátermett lelkész-tábor készül és száll a küzdőterre a mi egyetemünkről s íme... csupa panasz, csupa elégedetlenség... a leendő pásztorok nem érnek rá a kettős elméleti képzés miatt a pásztorokodás mezejével is megismerkedni. Hej! pedig ez a mező manapság különösen nagyon mételyes, hullonganak a juhok, már a báránycák is s hiába szónokolunk nekik idegen nyelveken, ha a Krisztus lelke által nem születnek újjá általunk! Hát nem lehetne-e a negyedik éven azokat az ifjakat beosztani a lelkészek mellé, megfelelő belmissziói munkákra? Hadd ismergetnék az úgynevezett „pastoralis prudentiát” nem halott betűkben, hanem élő és éltető krisztusi tényekben. A maguk örömeire és gyönyörűségére is, mert csak így bírhatják meg a rájuk várakozó terhet, sőt ez a teher lesz rájuk nézve életöknek igazi értéke. Szóval, szeretett Főjegyző úr, sok a panasz Debrecen ellen, dehát Debrecen az iskolák városának is titulálják s ugyan miben mutatja magát az iskola, ha az igaz emberi élet megismerésére és megélésére hatása nincs?

Aztán... milyen életigaz megállapítás: „Segítség csak ott van, ahol élet van: az Isten igéjének hirdetésében és követésében”. Persze, hogy ott. Az Isten igéje — ne essék zokon, szeretett Főjegyző úr, ha nagybecsű figyelmébe bátorkodom ajánlani, hogy annak a fenséges igének ismeretével nagyon gyengén vagyunk. Magamról is megvallom, hogy olvasni se tudtam a bibliát, a prédikációk teksztusaiból is látom még ma is, hogy nem az ige a beszéd ereje, hanem a prédikáló bölcselkedése, vagy csak hangulata. Katedrába viszünk mindent, csak a Krisztus lelkének fényét nem vetítjük az élet útjára s ne csodálkozzunk, ha a hallgatóság nem látja azt a bizonyos keskeny utat. Pedig micsoda gazdag mező, gyönyörű út az evangéliom a maga tiszta megértésében! De nem a száraz egzegézis boncasztalán. Itt már a dog-

mák büze ijeszt és félemlít, — a Krisztus keresztjét ácsolgatják. Az élet, a vonzó élet ott támad, ott él, ott boldogít, ahol Krisztus lelke hinti a derűt, a szeretet szolgálatképességét és készségét, ahol az alkotás szabad lehetőségében, az ég felé törő akarat Isten kezét fogó erejében edződik a lélek, s mintha folyton visszhangoznék szívében a Jézus biztatása: „Ne félj kicsiny sereg, mert tetszett a ti Atyátoknak, hogy adjon nektek országot!”

Bizony, oda jutottunk, főként mi magyar predikátorok, hogy ha az a krisztusi bátorítás hiányozni fog lelkészi diplomáinkról, az állam üres tarisznyájában hiába kotorászunk.

Szives tisztelettel Andrassy Kálmán.

Válasz a Nyílt levélre.

A gazdag és változatos tartalmú nyílt levélre pontonként teszem meg szerény észrevételeimet.

1. Amikor egyházkerületi jegyzőkönyveink kinyomatása, egyházkormányzó gyűléseink költséges volta tárgyában ilyen és hasonló fel-sóhajtasokat hallok, amelyek mindig azzal végződnek, hogy „persze, százszorta hasznosabb és építőbb célokra pedig nem jut pénz!” — az Úr Jézus szava jut eszembe: „ezeket kellene cselekedni és amazokat sem elhagyni”. (Máté 23. b). Beszűntetni az egyháznak a maga nyilvánosság elé való hivatalos iratai, elsősorban jgykvei kiadását azért, hogy az így megtakarított összeget a traktátus-irodalom fejlesztésére fordíthassa — ép olyan fonák dolog volna, mint hogyha valaki a legszükségesebb ruházkodást is beszűntetné avégből, hogy feljavíthassa a táplálkozását. A kérdés megfenéklésre van kárhóztatva, hogyha így állítjuk föl: „Ezt-é, vagy azt inkább?” — amikor világos, hogy helyesen és termékenyen csak így lehet fölállítani: „Mit cselekedjünk avégből, hogy meglehessen ez is, az is?”

Az egyházkerületi jegyzőkönyvek kinyomatása, nézetem szerint, lényeges tartozéka az egyházi ügyvezetés nyilvánosságának, jelentékeny idő-, erő- s még költségmegtakarítást is jelent úgy az alsóbb, mint a felsőbb fokú adminisztrációban; végül az olyan hatalmas erkölcsi és művelődési köztényező, mint pl. a tiszántúli református egyházkerület, tartozik vele az eljövendő idők egyházi és nemzeti történetírásának is. Személyileg én volnék a legboldogabb, hogyha nem kellene, mint főjegyzőnek, vesződnöm a sajtó alá rendezés és kinyomatás rengeteg aprólékos és lélekölő munkájával. Tárgyilag azonban még akkor sem tudnék e tekintetben más álláspontra helyezkedni, ha meggyőzöttem is afelől, hogy például a középszabolcsi, vagy akármelyik másik egyházmegye vagy egyházkerület a jegyzőkönyvei

ki nem nyomtatásán megtakarított pénzt a valóságos irodalomnak és iratterjesztésnek a saját hatáskörében való föllendítésére fordította és fordítja.

Egyházi adminisztrációnk túltengése, amelyből a jegyzőkönyvek nagyradagadása szükségképen következik, közönségesen ismert tény és közönségesen elismert baj. Azonban, mint az egyházi életben sehol, úgy itt sem lehet segíteni tüneti kezeléssel. A pusztá alkotmány-reform nagyon kevés javulást hozna még e téren is a *lelkiség* megfelelő átalakulása nélkül. A tapasztalat azt mutatja, hogy az adminisztráció bürokrata szellemének csak ezek a hatékony ellenszerei a protestáns egyházakban: az élő, öntudatos egyháztagság, a gyülekezet fejlett autonómiaja lelki és erkölcsi tekintetben is, és végül az egyháznak az államtól való igazi és teljes függetlensége (aminek természetesen egyik főfeltétele az egyháztagnak fokozott, állandó, rendezett áldozatkészsége!). Az elsőből következik az, hogy a világiak munkavállalása az egyházi élet különböző ágaiban sokkal gyakoribb és intenzívebb, mint ma minálunk s ennek következtében az egyházigazgatás terhei egyenletesen oszlanak el és a lelkipásztor (esperes, püspök) munkaköre nem súlyed „hivatali”, „irodává”, aktagyárrá. A másodiknak a megléte szükségtelenné tenné, hogy az egyház-községek a maguk apróbb-nagyobb ügyeivel két-három felsőbb fórumot ismételtén végigbúsítsanak és „felülről” várjanak minden malasztot. (Jellemző, hogy ugyanaz a kiváló lelkészársunk, aki a nyomtatott jegyzőkönyvek vastag és drága volta fölötti elégedetlenségnek legutóbb a pesti konferencián hangot adott, magánértesülésem szerint *ugyanott, ugyanabban az előadásában* azt is hangoztatta, hogy kálvinista magyar népünk természete megkívánja minden jó dolognak *felülről való ráparancsolását*: az „egyházi felsőség” rendeletei előtt tisztelettel meghajlik; tehát ezen az úton lehetne az egyes gyülekezetekben biztosítani iratterjesztést stb.!!) Végül a harmadik: az államtól való igazi és teljes függetlenség (különösen az anyagiak terén) magyarázatra sem szoruló módon megint egy óriási adminisztrációs ballasztól szabadítaná meg az egyházat.

A vadgesztenye tuskés héja önmagától lehull, mikor a gyümölcs benne megérett. De ha előbb akarjuk lefeszégetni, a még éretlen gyümölcs is utánaszakad.

2. Sajnos, nem fekszik előttem a budapesti Egyházi Értesítőnek az a száma, amelyben a mélyen tisztelt levélíró úr a Vasárnapba írott újévi cikkem szemelvényét olvasta. Így nem tudhatom, mekkora részletét és milyen kommentárral közölte belőle az illető testvér. De ha az egész cikket elolvassa valaki, lehetetlen meg nem látnia, hogy én azt nem „háborgó lé-

lekkel". hanem örvendező reménységgel, a bizalom és a buzdítás hangján írtam. Debreceni egyházunkban tényleg még mindig sok baj és hátramaradás van. De egyre szaporodik azoknak a száma is, akiknek ezek a bajok és hátramaradások égetik a szívet, s akik azoknak megszüntetéséért, ezen egykor oly üdöklő magyar evangéliumi szövétneknek a véka alól való végleges kiemeléséért tenni is szenvdni is készek. Minden elfogulatlan és a dolgokat közletről néző ember véleménye szerint a debreceni egyház lelki életében, belső missziójában egy évtized óta határozott és jelentékeny haladás van telve további lehetőségek és ígéretek gazdag virágzásával. Bizonyos, hogy abszolút szempontból nézve ez még mind végtelenül kevés; de ha másokat bírálunk és ítélünk meg, mindig jobban talál a kezünkbe a relatív mérték, mint az abszolút.

3. Ugyanezt mondhatom a debreceni egyetemi és kollégiumi lelkész-képzés dolgáról is, bár e tekintetben csak a teljesség kedvéért szölok egy-két szót, nem tartván e ponton olyanak az illetékességemet, mint az előző két kérdésben. Hogy az egyetemi fakultás föllállítása s mellette a lelkész-képző-intézet szervezése végérvényben hasznára vagy ártalmára van-e a jövődő pásztori nemzedékünk kiképzésének: azt ma még épúgy nem lehet eldönteni, mint ahogy azt sem képes ma senki előre végleges bizonyossággal megmondani, hogy használ-e, nem-e a legközelebbi termésnek az e sorok írásakor uralkodó száraz idő. Különben is: az új berendezkedés legelső évtizede a háborús és háború utáni nyomorúságok közt való vergődéssel telt el, s előttem már csak ezért sem látszik igazságosnak a vele szemben sokfelől felhangzó türelmetlen és skeptikus panasz. Végül: az e téren is tagadhatlanul meglévő hiányok és bajok minden felelős tényezőnek állandóan és régóta nyomják a lelkét, s amint a legelemibb anyagi és egyéb lehetőségek megnyílnak reá, az illetékesek, tudomásom szerint, kész tervvel fognak előállani lelkész-képzésünknek annyira kívánatos gyakorlati kiegészítését illetőleg. Nem lehetetlen, hogy épen azon a sínen, amelyiken a levélíró nt. úr gondolata jár.

4. Igehirdetésünknek régóta és még mindig tartó gyarlóságaira nézve a legkeserűbb megállapítások is jogosultak. És hogy itt még egyszer érintsem egy pillanatra az 1. alatt tárgyalt kérdést: az én szerény nézetem szerint a nyomtatott jegyzőkönyv-irodalom túltengésénél jóval többet ártott és árt a magyar református léleknek a nyomtatott prédikáció- és imádságirodalom túltengése (amit különben legjobbaink legalább fél évszázada állandóan panaszkodnak). A papiros próféta-ságnak ez a rettentő zuhataga bátran viselhetné ez összefoglaló címet: *Dormi secure!* Miképen ne ej-

tette volna és ne ejtené ennyi csábító alkalom kísértésbe még a legderekasabb ifjú és kevésbé ifjú Timótheusokat is, hogy ne azt nézzék: *honnan lehet a legtöbbet tanulni?* — hanem azt, hogy *mit* lehet leghamarább *megtanulni?* De itt sem méltányos észre nem venni azt, hogy a papirzuhatagtól megoltott Lélek lassanként mégis csak kezd már új fényre és erőre kelni. S hogy ez ezután még csak fokozódni fog: abban én, sok biztató oknál fogva, oly merészen hiszek, hogy még a „száraz exegesisztől“ és a „dogmák bűzétől“ sem féltsem annyira prédikátorainkat és prédikálásunkat, mint a nt. levélíró úr. Sőt, a magam sokszorosán megbizonyult tapasztalásából, melyet nálam végtelenül illetékesebbek hasonló tapasztalása is megerősít, szilárdul meg vagyok arról győződve, hogy a legjobb prédikációs könyv a Biblia után mégis csak egy jó tudományos kommentár és egy alapos református dogmatika. Probatum est: bárkinek ajánlhatom!

A nyílt levél legutolsó mondatában levő aranyigazságot pedig fenntartás nélkül aláírom, s kérem a nt. levélíró urat, hogy ezt az ő kristályos gyakorlati bölcsességével és méltán nagy nestori tekintélyével minél többször s minél több változatban harsogja mindnyájunk fülébe.

Igaz és mély tisztelettel

Révész Imre.

Irodalmi szemle

„Zörgessetek és megnyitattik nektek“. *Tanulmányok. Előadások. Beszédok. Elmélkedések. A lelképásztor naplójából. Halottak, akik élnek. Emberek és könyvek. Irta Dr. Makkai Sándor. „Az Ut“ kiadása. Cluj-Kolozsvár 1925. A „Studium“ könyvesbolt bizománya, Budapest. 8° 332 lap.* — A református és nem református Erdély egyik vezető szellemének írásai ezek. A kolozsvári teológiai fakultás egyik tudós professzora, az erdélyi egyházkerület püspökhelyettes-főjegyzője a szerző, akinek mindig súlyos és mindig szépen megírott mondanivalói azonban akkor is teljes figyelmet és méltánylást érdemelnek, hogyha kegyelmi ajándékokkal gazdag belső elhivatottságához nem járulna is hozzá díszes, bár ma és ott Erdélyben különösen terhes, nyomatékka a magas externa vöcatio. Ebben a kötetében a legutóbbi tíz viharos esztendőből való szellemi termékeinek egyrészt gyűjtötte össze, egyik megragadó bizonyosságául annak, hogy az erdélyi református szellem, a maga legkiválóbb képviselőiben, ez évtized rettentően-rettentően sorsfordulatai közben mindig meg tudta találni magát, mindig hű tudott maradni magához s gazdag és sokoldalú, vigasztaló és felemelő módon meg tudta ajándékozni az Egyház és Nemzet földhözvert, kifosztott és elrongyolt életét. A kötet 61 kisebb-nagyobb darabja csaknem mind külön-külön ismertetést érdemelne; erről le kell mondanunk, s csak összefoglalólag jegyezzük meg, hogy Makkai ezekben is, mint már ismert egyéb írásai-

ban, rendkívül éleslátású és tudományosan fegyelmezett psychologusnak, mélyhitű és hatalmas szavú meditatornak és igehirdetőnek s egyszerű mind nem közönséges aesthetának mutatkozik. A tanulmányok és előadások a nemes értelemben vett tudománynépszerűsítés mintáiul szolgálhatnak (így különösen „A tudatalatti” és az „Illúzió, suggestió és vallás” címűek), a beszédek és elmélkedések minden, tanulni akaró és tudó igehirdető számára gazdag anyagot és példát szolgáltatnak (mélyenszántó voltukkal különösen kitűnnek „A tusakodó kegyelem” és „A hívő értelem” címűek), a lelkipásztor naplójából való fejezetek pedig rendkívül alkalmas lelki segítséget és tájékoztatást nyújtanak, minden, a hivatás keresztje alatt vívódó és roskadozó papi léleknek, a fiataloknak különösen. Általában nincs a kötetnek egyetlenegy darabja sem, amely magán ne viselné egy kiváltságos szellem ragyogó nyomait s amely, bármilyen themakörből meríti is mondanivalóit, hűtelen lenne a hitnek, mégpedig református keresztyén hitnek azokhoz a iránytszabó eszményeihez és értékeihez, amelyeknek ma épen a szerző az egyik legöntudatosabb és leghűségesebb szolgájuk s mindenfelé, ahová csak a magyar nyelv hatalma elér, egyik leghivatottabb, sokszor a próféta erejével szóló, tolmácsuk. — Mindössze egy-két darabja van a kötetnek olyan, amelyeknek e maradandó életet érdemlő gyűjteménybe való felvételét talán inkább csak helyi szempontok javallták. Már többre ráfért volna egy végső stílus, itt-ott még tartalmi átsimítás is; a sajtó alá rendezés és a korrektúra gondja pedig (ujabb erdélyi református kiadványoknál nem épen örvendetesen megszokott jelenség!) valamennyinél sajnálatosan hiányos volt!

R. I.

Halottaink

Holló József sárándi lelkipásztor életének 46, lelkipásztorkodásának 19-ik évében f. hó 26-án, néhány napi súlyos szenvedés után, elhunyt. Temetése 28-án volt a vidék és a község öszinte nagy részvéte mellett.

Csák József komádi lelkész életének 56-ik évében, több évtizedes hűséges lelkipásztori munka után, f. hó 29-én hosszúságú betegség után meghalt. Régi, tisztos ároni család utolsó ároni tagja, akinek elhunytát az ismerősök, rokonok és atyafiak széles körben gyászolják.

Apostol Pál kunszentmiklósi ny. főgimn. igazgató, hosszú és nagyon súlyos betegség türelemmel szenvedése után, folyó hó 25-én az Urban csendesen elpihent. Özvegye, árvái és a tisztelők nagy száma siratják az élők földéről való távozását a kiváló pedagógusnak.

Legyen áldott emlékezetük!

Különfelek

Kálvineumi Vasárnap Hajduhadházon. A hajduhadházi református egyház f. évi január 25-én a Nyíregyházán állítandó Leányárvaház

javára, Kálvineum Vasárnapot rendezett, melyen egyházkerületünk legkiválóbb notabilitásain kívül egyházi, mint világi részről számosan vettek ki tevékeny részüket. Az ünnepély d. e. 9 órakor ünnepi istentisztelettel kezdődött a református templomban, ahol a szép számban egybegyűlt gyülekezetnek Harsányi Pál gyomai lelkész, békésbánáti esperes hirdette lélekemelő beszéd keretében a szeretet ígét. Délután 2 órakor Bartha László alsószabolcs-hajduvidéki esperes, tiszalöki lelkész prédikált, egyházi beszédében rámutatva arra, hogy megalázott, csonka hazánkat csakis a szívünket, lelkünket egybekapcsoló szeretet és a magyar léleknek áldozatkész megnyilvánulása teheti újra boldoggá és naggyá. Délután 5 órakor a Városháza dísztermében műsoros-ünnepély volt, melyet Dr. Hadházy Zsigmond főispán, az ünnepség védnöke nyitott meg lelkes szavak kíséretében. Az ünnepély csúcspontját Kiss Ferenc egyetemi tanár, a Kálvineum apostoli buzgalmu elnökének költői szárnyalású ünnepi beszéde képezte, melyben szívbe markoló szavakkal ecsetelte az árvaügy felkarolásának nagy eszméjét, mint nemzeti létünknek egyik elmaradhatatlan támaszát. János Antal püspökladányi kántor szólót énekelt, méltán érdemelve ki a közönség elismerését. Madai Gyula nemzetgyűlési képviselő költeményeiből adott elő nagyon szép sikerrel egy néhány kedves darabot, ezuttal is fényesen adva bizonyosságát rátermetségének. Hasonlóan szép sikere volt a férfi-quartettnak, valamint a Városi Dalárdának is, mely két számmal méltán járult hozzá az ünnepély sikeréhez. Az ünnepélyt Molnár Zoltán lelkész lelkes záró szavai fejezték be, melyben úgy az egyház, mint a város nevében háttérben köszönetét fejezte ki mindazoknak, akik az ünnepély sikeréhez akár szereplésükkel, akár megjelenésükkel és adományaikkal hozzájárultak. Anyagiakban is szépen sikerült ünnepély volt ez, amennyiben a Molnár Zoltán lelkész által már régebben adományozott négy milliót is hozzá számítva, az ünnepély tiszta jövedelme közel 11.500.000 korona.

Presbiteri konferencia lesz Debrecenben február 23—25. napjain.

A Kálvinisták Templomegyesületének f. hó 21-én volt második irodalmi délutánja, amelyiken dr. Ecsedi István tartott tanulságos előadást a Kollégiumról. A Dóczy-intézet énekharának számain Debreceni Kató úrleány énekszólói és Földesné Hajdu Boriska felolvasása voltak a műsor jól sikerült pontjai.

Debrecen régi történetéről két előadás is hangzott el e hó folyamán, egyik Zoltai Lajostól, a másik dr. Ecsedi Istvántól. Mindakettő levéltári adatok alapján kimutatta, hogy Debrecen körül 50 község volt azon a 116 ezer katasztrális hold területen, ami most Debrecen és környékét teszi.

Magyar Ifjúság címen Megyeresy Béla szerkesztésében újra megjelenik egy keresztyén ifjúsági havi lap. Előfizetési díja félévre 18,000 korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapest, VIII., Főh. Sándor-utca 28. A januárban megjelent első szám gazdag tartalma kezesség arra, hogy méltó a teljes támogatásra.

A **debreceni vaggongyárban** minden szombaton imádsággal zárják be a heti munkát.

A **bolsevista kísérletezés.** Az olasz bolsevizáló szociálista küldöttség írta oroszországi adatgyűjtő útjáról visszatérve az alábbiakat, melyből megszerkeszthető a szovjetizmus mérlege: „Az Oroszországban folyó kommunista kísérletezés gyakorlati eredményei semmiben sem felelnek meg az elméleti állításoknak. A kapitalista rendszer lerontatott, de eddigelé a forradalom semmi olyannal nem helyettesítette, mely megfelelné egy civilizált nép legegyszerűbb szükségleteinek. A kommunisták programjára írt társadalmi egyenlőség azzal végződött, hogy az összekavart osztályoknak a nyomor egyenlőségét biztosította”. (Foi et Vie. K—s.)

Demecserben a tiszarádi református egyház templomépítésére 3 millió, a debreceni Diakonissza Intézet és Árvaház javára 2 millió korona értékű adomány gyűlt össze. — Vasárnapi iskola és vallásos estélyek nagy érdeklődés mellett rendszeresen tartatnak. — Kálvineum estély tervbevéve.

A „**Refomáció**” című református egyházi havi szemle a régi programmal, a régi erővel

új köntösben és teljes bizodalommal indul el VI. éve kezdetén. Legyen működése áldásos református anyaszentegyházunkra. Előfizetési ár egy évre 80,000 K., kiadóhivatal, Tahitótfalu.

A **gyomaiak** az úri kaszinó nagytermében 250 terítékes társasvacsorát rendeztek annak öröme, hogy szeretett lelkipásztoruk Harsányi Pál békésbányai esperes nem megy el Hódmezővásárhelyre lelkipásztornak.

Szerkesztői üzenetek. N. I. O. Jövő számunkban válaszolunk.

Pályázat.

A tiszaszentmártoni református egyház pályázatot hirdet kántor-tanítói állásra:

Javadalom: Lakás 1 holdnyi kerttel. 12 kat. hold föld. 1664 liter rozs. Stóla, az egyházkerület díjszabása szerint. Egység szám 26.

Kötelesség: A presbitérium által kijelölt osztályok tanítása. Kántori teendők végzése. Belmissziói munkában való segítség. Lelkész akadályoztatása esetén és a kanonikus órákon az istentisztelet végzése.

Pályázati határidő február 20.

A megválasztott elődjének beruházásokért 300,000 koronát tartozik fizetni.

Az állás azonnal elfoglalandó.

Tiszaszentmárton, u. p. Mándok.

Iskolaszék.

Semmi sincs nagyobb hatással a református öntudat erősítésére,
mint hitünk hőseinek, vértanuinak, világító, kiválasztott férfiainak életrajza. A református hithősök között is legelől áll

Kálvin János, akinek élete és a kálvinizmus

jellemzése érebe öntésre méltó módon van megörökítve

Révész Imre: Kálvin élete és a kálvinizmus

című örök értékű munkában, amelyik első és második kiadását 1864-ben érte, a harmadik kiadása a nagy reformátor születése 400 éves fordulóján jelent meg Dr. Balogh Ferenc bevezetésével és utószavával.

Ez a 364 lapos könyv magyar motívumú díszes egész vászon kötésben, postaköltséggel együtt 16,000 korona előleges beküldés után kapható a

„MÉLIUSZ” könyvkereskedésben
Debrecen, Piac-utca 26. szám.